

PONTIFICIUM CONSILII
DE LEGUM TEXTIBUS
INTERPRETANDIS

COMMUNICATIO^NE^S

VOL. XXIV - N. 2

1992

COMMUNICATIONES

PONTIFICIUM CONSILIUM
DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS

Piazza Pio XII, 10 - 00193 Roma

N. 2

Semestrale

DECEMBRI 1992

Sped. Abb. Postale - gruppo IV - 70%

EX ACTIS IOANNIS PAULI PP. II

Constitutio Apostolica « Fidei Depositum » qua Catholicae Ecclesiae Catechismus post concilium oecumenicum Vaticanum II instauratus publici iuris fit	191
Litterae apostolicae motu proprio datae de Pensionibus denuo ordinandis	191

ACTA CONSILII

Praecipuorum actorum conspectus	196
---	-----

EX ACTIS SANCTAE SEDIS

SECRETARIA STATUS

Rescriptum ex Audientia Ss.mi quoad transitum Christifidelis Ecclesiae Latinae ad aliam Ecclesiam ritualem sui iuris	200
--	-----

SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL

Responsio in casu particulari seu « in re peculiari » ad propositum quae situm de statu libero nuptrientium	
---	--

PAENITENTIARIA APOSTOLICA

Dubium	203
------------------	-----

EX ACTIS PONTIFICIAE COMMISSIONIS CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO

I. Coetus studii « De sacra Hierarchia » (olim « De Clericis » (Sessio X)	204
II. Coetus studii « De sacra Hierarchia » (olim « De Clericis » (Sessio XI)	249
III. Coetus studii « De sacra Hierarchia » (olim « De Clericis » (Sessio XII)	265
VI. Coetus studii « De sacra Hierarchia » (olim « De Clericis » (Sessio XIII)	300

Opera a Consilii Bibliotheca recepta	351
--	-----

Notitiae	353
--------------------	-----

IV

COETUS STUDII
«DE SACRA HIERARCHIA»Sessio XIII
(dd. 9-14 aprilis 1973 habita)

Diebus 9-14 aprilis 1973, in Aula huius Pontificiae Commissionis, Consultores convenerunt Coetus studii «De Sacra Hierarchia» sub moderamine Rev.mi Gulielmi Onclin, Secretarii adjuncti Commissionis. Conventibus intererant quattuor Exc.mi et quattuor Rev.mi Consultores, atque Rev.mus Herranz, a studiis Commissionis, qui actuarii munere functus est.

Post salutationem Rev.mi Secretarii Ad. nomine etiam Em.mi Cardinalis Praesidis Commissionis, prosequuntur labores iam incepiti in praecedenti Coetus sessione, de recognoscendis scilicet canonibus hactenus elaboratis. Prima quaestio de qua agitur respicit clericorum adscriptionem seu incardinationem.

I. DE CLERICORUM ADSCRIPTIONE SEU INCARDINATIONE

Can. 1

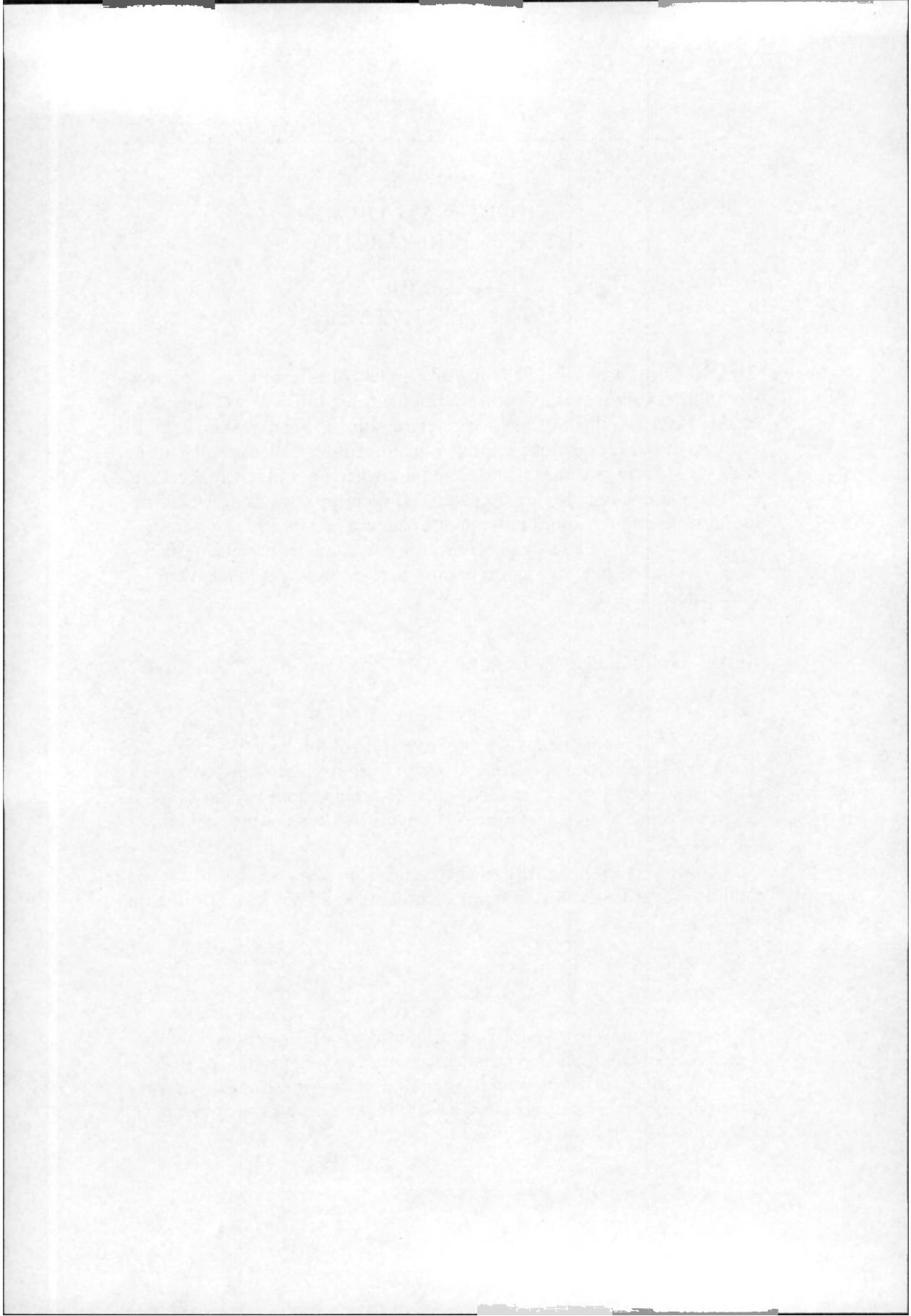
Quoad § 1, proponente Rev.mo Secretario Ad. placet ut haec mutatio fiat: loco «religioni aut societati» dicatur «Instituto perfectionis vel societati». In hoc textu emendato dicitur «*vel* societati», quia esse possunt societas diversae sive ab Institutis perfectionis sive a Praelaturis de quibus sub § 3.

Quoad § 2, proponente pariter Rev.mo Secretario Ad. loco «abbatia nullius» placet ut dicatur «abbatia cum populo sibi proprio ad normam can. ...».

§ 3 placet uti iacet. .

Can. 2

§ 1 non mutatur. § autem 2 sic redigitur, iuxta propositionem Rev.mi Secretari Ad.: «Item per receptum diaconatum *sodalis Instituti perfectionis* qui votis *aliisve sacris ligaminibus perpetuo admissus sit* et sodalis societas qui promissiones perpetuas fecerit, adscribitur tanquam clericus *eidem Instituto* aut societati in qua promotus est».

Can. 3

Placet, sed in § 1 hae modificationes fiunt: loco «clericus alienae» dicatur «clericus alii» loco autem «ab Ordinario alienae», dicatur «ab Ordinario alius».

Can. 4

Placet § 1. § autem 2 hoc modo emendatur: «Etiam per *admissionem* perpetuam in *Instituto perfectionis* aut in societate facultate sibi clericos adscribendi gaudente, clericus a propria Ecclesia particulari excardinatur, et *eidem Instituto* aut societati adscribitur».

Can. 5

Placet, sed redigitur numero singulari. Parvae praeterea fiunt emendationes, quae sunt sequentes:

§ 1: loco «current vero» dicatur «prospiciat vero»; et loco «officia eorum clericorum» dicatur «officia eorundem clericorum».

§ 2 ita incipit: «Ordinarius clericorum institutioni ita provideat ut non tantum Ecclesiae particularis in cuius servitium incardinentur...».

In § 5, post «naturalis aequitatis» ponitur punctum et virgula.

Praeterea, loco «Ordinarius alienae Ecclesiae» dicatur «Ordinarius alius Ecclesiae».

Can. 6

Animadvertisit Rev.mus primus Consultor iudicem agere posse solummodo si quaestio sit de laesione iuris vel de abusu potestatis; in casu autem de quo in canone, clericus verum ius non habet. Hac de causa, placet omnibus ut dicatur: «... contra decisionem denegantem via administrativa recurrere».

Can. 7

In initio, expungitur verbum «alieni», quia inutile est.

Postulat Exc.mus secundus Consultor ut in n. 1° consideretur etiam utilitas ipsius clericu, sed ceteris non placet.

In n. 3°, loco «ad normam sacrorum canonum» dicendum est «ad normam iuris».

Can. 8

Nulla fit animadversio.

II. DE CLERICORUM OBLIGATIONIBUS ET IURIBUS

(cfr. Relatio sessionis XII^a)*

Uti statutum est in sessione praecedenti huius Coetus (cfr. p. 283), perpendenda est quaestio de ordine systematico horum canonum.

Rev.mus Secretarius Ad. sequentia animadvertisit: *a)* imprimis numerantur canones «de clericorum obligationibus et iuribus» post octo canones qui tractant de incardinatione et excardinatione. Primus ergo canon «de obligationibus» erit can. 9, etc.; *b)* in ordine canonum, quantum fieri possit, ordo sequendus videtur, qui habetur in Decr. «Presbyterorum Ordinis». Itaque:

1) In primo loco veniunt canones qui directe *ministerium presbyterorum* respiciunt: cann. 1, 2, 22, 19 et 20 qui habentur in Relatione Sessionis XII^a.

2) Dein canones qui pertinent ad habitudinem clericorum erga alios presbyteros, laicos, et ad vocationes: cann. 23, 21 et 24 citatae Relationis.

3) Deinde vero canones qui ad vitam spiritualem, ad perfectionem clericorum pertinent: cann. 7, 9, 10, 4 et 3 dictae Relationis.

4) Postea canones qui se referunt ad vitam intellectualem clericorum: cann. 8 et 11 citatae Relationis.

5) Sequuntur canones qui ad remunerationem, etc. clericorum attinent: cann. 6, 13 et 5 Relationis praecedentis sessionis.

6) Tandem ponuntur canones qui diversas prohibiciones respiciunt, ea scilicet praeferuntur quibus clerici abstinere debent: cann. 12, 14, 15, 18, 17 et 16 citatae Relationis.

Hic ordo propositus placet, quapropter incipit revisio singulorum canonum. (Inter parentheses, post verbum «olim», ponitur numerus quem canon habet in Adnexo Relationis Sessionis XII^a, pp. 293 ss.).

Can. 9 (olim can. 1)

Nulla fit animadversio.

Can. 10 (olim can. 2)

Servatur uti iacet.

* Cfr. p. 277.

Can. 11 (olim can. 22)

Non proponuntur emendationes.

Can. 12 (olim can. 19)

Postulat Exc.mus Secundus Consultor ut expungatur verbum «*prae-sumpta*», ne abusus habeantur. Aliis vero magis placet textus uti iacet, etiam quia eadem expressio in actuali Codice legitur. Textus ergo non mutatur.

Can. 13 (olim can. 20)

Non fiunt animadversiones.

Can. 14 (olim can. 23)

Nihil mutatur.

Can. 15 (olim can. 21)

Non fiunt animadversiones.

Can. 16 (olim can. 24)

Manet uti iacet.

Can. 17 (olim can. 7)

Concordant Consultores de necessitate perpoliendi hunc textum, quo clarius exprimantur exigentiae spirituales pro sacerdotum ministerio et vita. Insistunt omnes praeterea super necessitate orationis mentalis, frequentis Sacramenti Poenitentiae usus, devotionis erga Beatissimam Virginem Mariam, cotidianae conscientiae discussionis, etc.

His attentis, placet imprimis ut canon in diversas paragraphos dividatur, quarum prima, a Rev.mo Secretario Ad. proposita et ab omnibus approbata, sic sonat: «§ 1. In vita sua ducenda ad perfectionem consequendam peculiari ratione tenentur clerici quippe qui, Deo in Ordinis receptione novo titulo consecrati, dispensatores sint mysteriorum Dei in servitium Eius Populi».

Fit deinde disceptatio de convenientia commendandi ut sacerdotes Sacrosanctum Missae Sacrificium cotidie celebrent. Sententiae a Consultoribus expressae sequentes sunt:

Exc.mus tertius Consultor praeoptat ut omittantur verba «*invitantur ut cotidie Sacrificium Eucharisticum litent*».

Exc.mus quartus Consultor anceps manet.

Exc.mus quintus Consultor desiderat ut haec verba serventur. Eadem sententiam tenet Exc.mus secundus Consultor quia multi sacerdotes necessitatem persentient alendi propriam vitam spiritualem et adiutorio eis erit si in Codice Iuris Canonici cotidiana celebratio Sacrificii Missae commendetur.

Rev.mus sextus Consultor desiderat ut haec commendatio maneatur.

Rev.mus septimus Consultor dicit celebrationem Eucharistici Sacrificii esse praecipuum munus Traditione et Magisterio atque nostris diebus iterum proclamatum est a Concilio Vaticano II: habeamus ergo fortitudinem, si ea opus sit, ad id affirmandum.

Rev.mus primus Consultor censem textum Codicis respondere non posse pressionibus aliquorum qui, quibusdam in orbis regionibus, novam spiritualitatem inducere conantur: in novo Codice attendi debet id quod Concilium Vaticanum II hac de re statuit, ergo commendanda est cotidiana Missae celebratio.

Rev.mus octavus Consultor adhaeret dictis ab Exc.mo secundo atque a Rev.mis septimo et primo Consultoribus.

Plerique ergo Consultores malunt ut commendatio de Sancta Missa cotidie celebranda maneatur.

His attentis, Rev.mus Secretarius Ad. hunc textum proponit pro § 2 canonis:

«§ 2. Ut hanc perfectionem persequi valeant:

1º imprimis ministerii pastoralis officia conscientiae et fideliter adimpleant;

2º duplice mensa Sacrae Scripturae et Eucharistiae vitam suam spiritualem nutriant; enixe igitur sacerdotes invitantur ut cotidie Sacrificium Eucharisticum litent, diaconi vero ut in eo offerendo cotidie participant;

3º obligatione tenentur cotidie horas canonicas persolvendi secundum proprios et probatos liturgicos libros;

4º pariter tenentur ad vacandum recessibus spiritualibus, iuxta iuris particularis praescripta;

5º sollicitantur ut orationi mentali regulariter incumbant, ut frequenter ad Poenitentiae sacramentum accedant, ut Deiparam Virginem peculiari veneratione colant, aliisque mediis sanctificationis utantur communibus et particularibus».

Fit suffragatio de singulis numeris huius § 2, et exitus sequens est:

Placet nn. 1 et 2.

Quoad n. 3, animadvertisunt Consultores circa diaconos permanentes

prae oculis esse habendas normas Litt. Ap. «Ad pascendum», VIII, b) Rev.mus Secretarius Ad. proponit ut haec verba addantur: «... libros; diaconi tamen permanentes easdem saltem pro parte persolvant, iuxta determinationem ab Episcoporum Conferentia statutam;». Hoc vero non placet, quia non agitur de vera obligatione. Suggerit ideo Rev.mus Secretarius Ad. novum textum: «... libros; diaconi tamen permanentes, licet obligatione non tenantur, invitantur ut horas canonicas persolvant pro parte ab Episcoporum Conferentia definita;».

Nequidem hic textus placet, ergo Rev.mus Secretarius Ad. hanc redactionem proponit: «... libros; diaconi autem permanentes invitantur ut easdem persolvant pro parte ab Episcoporum Conferentia definita;».

Hic textus omnibus satisfacit.

Placet n. 4.

Quoad n. 5 mavult Rev.mus sextus Consultor, cui adhaeret Rev.mus octavus Consultor, ut commendetur oratio mentalis cotidiana, sicut fit in actuali Codice (can. 125). Alii vero Consultores praeoptant ut maneat verbum «regulariter». Fit quaestio de conscientiae discussione, sed placet ut nihil expresse dicatur, quia sermo iam fit «de aliis mediis communibus et particularibus». Neque etiam expresse nominatur Marianum Rosarium, utpote quod implicite commendetur sub verbis «Deiparam Virginem peculiari veneratione colant».

Can. 18 (olim can. 9)

Nulla fit animadversio quoad § 1.

Circa § 2, Exc.mus secundus Consultor suggerit ut, ad mentem quorundam Episcoporum Americae Latinae, expungantur verba «qui tamen et ipsi, amissa uxore, ad coelibatum servandum tenentur». Respondet Rev.mus Secretarius Ad. id Commissioni non licere, quia hoc praescriptum statutum est a Summo Pontifice in duobus M.P: ad summum ergo, haec quaestio proponi poterit ab Episcopis, quibus schemata confecta transmittentur ante Codicis promulgationem. Eadem sententiam tenet Cardinalis Praeses, qui recolit etiam hanc questionem non semel pertractatam esse, praesertim ab Orientalibus, apud quos haec lex habetur praesertim pro presbyteris uxoratis. Fit ergo suffragatio, et omnes Consultores unanimiter censem haec verba canonis servanda esse.

Can. 19 (olim can. 10)

Non habentur animadversiones.

Can. 20 (olim can. 4)

Placet uti iacet sed, proponente Rev.mo Secretario Ad. in fine additur:
«ad normam canonum... (de associationibus clericorum)».

Can. 21 (olim can. 3)

Nulla fit animadversio.

Can. 22 (olim can. 8)

Unica fit animadversio, quae probatur: in § 3, loco «Profanarum quoque scientiarum» dicatur «Aliarum quoque scientiarum».

Can. 23 (olim can. 11)

Non fiunt animadversiones.

Can. 24 (olim can. 6)

Quoad § 1, proponunt Rev.mi primus et octavus Consultores ut dicatur «Clerici... *ius habent qui* remunerationem...». Aliis vero, et quidem pluribus, non placet ut *ius enuntietur*, sed *praeoptant* ut dicatur tantum: «remunerationem *merentur* suae condicioni congruam...».

Exc.mus quartus Consultor suggerit *praeterea* ut expungantur verba «et illorum qui servitio suo se dedicant», quia intelligi possunt sensu non desiderato. Accedit Exc.mus tertius Consultor qui notat *praeterea* verba «necessitatibus vitae suae» iam complecti istum casum. Concordat etiam Exc.mus secundus Consultor, qui tamen tenet has obligationes ex iustitia ortas aliis verbis aptioribus recolendas esse.

His attentis, Rev.mus Secretarius Ad. hanc formulam proponit: «... vitae suae *necnon aequae retributioni eorum quorum* servitio *egent* providere, atque...».

Suggerit etiam Exc.mus secundus Consultor ut expungantur verba: «atque etiam... subvenire», quod placet.

§ 2, iuxta suggestionem Exc.mi secundi Consultoris, ita emendatur: «Item providendum est ut gaudeant illa sociali adsistentia, qua eorum necessitatibus, si infirmitate, invalidate aut senectute laborant, apte prospiciatur».

Quoad § 3, proponit Rev.mus octavus Consultor ut loco «*recipient*» dicatur «*merentur*», quod approbatur. Praeterea, ad mentem animadversionum quas ponunt Exc.mi tertius et secundus atque Rev.mus sextus Consultores, textus ita emendatur: «qui vero *ratione professionis civilis*

quam exercent aut exercuerunt remunerationem obtineant ex perceptis prae aliis inde redditibus sibi suaequae familiae necessitatibus consulant».

Can. 25 (olim can. 13)

Nulla fit emendatio.

Can. 26 (olim can. 5)

Nihil mutatur.

Can. 27 (olim can. 12)

Manet uti iacet.

Can. 28 (olim can. 14)

Non habentur animadversiones.

Can. 29 (olim can. 15)

Unica fit emendatio: in § 1, iuxta propositionem Rev.mi primi Consultoris, expungitur verbum «etiam».

Can. 30 (olim can. 18)

Placet uti est.

Can. 31 (olim can. 17)

Circa § 1, Exc.mus secundus Consultor desiderat ut addatur: «...in intestinis et internationalibus bellis...», prout nonnullis in locis experientia ostendit. Additio tamen non fit quia, uti notat Rev.mus primus Consultor, hoc iam intelligitur ex verbis sequentibus, nempe «et ordinis publici perturbationibus».

Quoad § 2, Exc.mus secundus Consultor postulat ut deleantur verba «Ecclesiae utilitas», ne intelligentur in sensu reprobabilis clericalismi. Hac attenta animadversione, Rev.mus octavus Consultor proponit ut dicatur «spiritualis Ecclesiae utilitas»; Exc.mus tertius Consultor mavult ut dicatur «spiritualis Ecclesiae profectus». His prae oculis habitis, approbatur sequens emendatio a Rev.mo Secretario Ad. proposita: «... Ecclesiae iura tuenda aut bonum commune promovendum id requirant».

Animadvertisit Rev.mus sextus Consultor clericos quidem habere posse proprias opiniones politicas, quas tamen publice manifestare non debent.

Accedit Exc.mus secundus Consultor, qui adiungit divisiones ex hoc oriri posse inter fideles: quaestio tamen, iuxta Exc.mum relinqu potest iuri particulari. Fit ergo suffragatio, et placet ut textus maneat cum emendatione iam approbata.

Can. 32 (olim can. 16)

Non fiunt animadversiones.

III. DE AMISSIONE STATUS CLERICALIS (cfr. Relatio Sessionis III^a)*

In revisione horum canonum, expungenda sunt, uti singulis in locis indicabitur, ea omnia quae relationem habent cum subdiaconatu et cum ordinibus minoribus, nunc suppressis. Pariter prae oculis habetur clericum nunc eum dici, qui saltem diaconatum recepit.

Can. 211

Expungitur § 2 atque, in § 1, delentur verba «in maioribus ordinibus constitutus».

Inter recensitos casus amissionis status clericalis, ponitur imprimis: «1° ipso iure, in casibus iure expressis». Quoad ceteros numeros, redactio non mutatur, sed ordo erit sequens:

2° sententia iudiciali, ad normam canonis 212...

3° rescripto Apostolicae Sedis...

4° sententia iudiciali poenam degradationis irrogante».

Can. 212

Non fiunt emendationes.

Can. 213

Delentur verba «in maioribus ordinibus constituti» et placet praeterea ut redigatur numero singulari.

Iuxta animadversionem Exc.mi tertii Consultoris, textus ita emendantur:

* Cfr. *Communicationes* 18 (1986) 55.

«Clericus qui *petitionem ad dimissionem a statu clericali obtinendam apud auctoritatem competentem introduxerit nullum interim...*».

Can. 214

Etiam redigendus est numero singulari. Fit quoque discussio utrum servanda sint necne verba «nec ullis... propriis». Placet tandem ut manent, cum hac additione: «nec ullis, *nisi in casu can. 211, 1° adstringitur...*».

Can. 214 bis

Deletur § 1. Expunguntur quoque verba § 2 «in maioribus constitutus».

In § 2, expunguntur etiam verba «quod quidem nonnisi rarius conceditur», iuxta animadversionem Rev.mi septimi Consultoris.

IV. DE CIRCUMSCRIPTIONIBUS ECCLESIASTICIS

(cfr. Relatio Sessionis III^{ae}) *

Can. 1 (215)

Manet uti iacet.

I. DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS*Can. 2*

Circa § 1, proponente Rev.mo Secretario Ad. hic textus approbatur: «...videlicet dioecesis, cui, nisi aliud constet, assimilatur Praelatura et Abbatia cum proprio populo christiano, Vicariatus Apostolicus et Praefectura Apostolica atque Administratio Apostolica stabiliter erecta».

Approbatur quoque ut in § 2 huius canonis transferatur textus qui habetur in can. 1 § 3 «de clericorum adscriptione seu incardinatione».

Ideo § 2 can. 1 «de circumscriptionibus ecclesiasticis» sic sonat:

«§ 2. Ecclesiis particularibus in iure aequiparatur, nisi ex rei natura aut iuris praescripto aliud appareat, Praelatura personalis cui quidem competit clericos sibi incardinare qui mittantur ad servitium sacrum praestan-

* Cfr. *Communicationes* 18 (1986) 56-77.

dum in aliqua Ecclesia particulari cleri inopia laborante aut destinentur ad peculiaria opera pastoralia vel missionalia perficienda pro variis regionibus aut coetibus socialibus, qui speciali indigent adiutorio ».

§ autem 3 can. 1 «de clericorum adscriptione seu incardinatione» hoc modo manet:

«§ 3. Ecclesiae particulari in canonibus qui sequuntur, aequiparatur quoque Praelatura personalis de qua in can. 2 (de circumscriptionibus ecclesiasticis)».

Cann. 3, 4, 5 et 6

Emendationes non fiunt.

Can. 7

Leves tantum fiunt emendationes, nempe:

In § 1, post verbum «paroecias» ponitur punctum et virgula.

Idem fit in § 2, post verbum «circumscriptae», atque in § 3, post verbum «mandato».

Cann. 8 et 9

Manent uti iacent.

II. DE PROVINCIIS ECCLESIASTICIS ET REGIONIBUS ECCLESIASTICIS

Can. 10

Nihil mutatur in §§ 1 et 2.

Quoad § 3, Rev.mo primo Consultori non placet verbum «subsunt». Quapropter haec approbatur redactio, a Rev.mo Secretario Ad. proposita:

«§ 3. In provincia ecclesiastica, auctoritate, ad normam iuris, gaudent Concilium provinciale atque Metropolita; in provincia autem ecclesiastica ad regionem ecclesiasticam non pertinente insuper auctoritate, ad normam iuris, pollet Episcoporum Conferentia».

Iuxta petitionem Rev.mi sexti Consultoris additur § 4, quae sic sonat:

«§ 4. Metropolitae in provinciis ecclesiasticis quae sint magnae urbes instrui possunt peculiaribus muneribus et potestate, in iure particulari determinandis».

Can. 11

Statuitur imprimis ut totus canon redigatur numero singulari.

Praeterea, in § 4, haec emendatio fit: «*In regione ecclesiastica auctoritate, ad normam iuris, gaudent Concilium regionale atque Episcoporum Conferentia regionis*».

Antequam ulterius procedatur, quaestio fit de loco ubi ponendi sunt canones de Patriarchis, Primitibus, etc. Approbatur a Consultoribus ut, in schemate, hi canones veniant post canones de Conciliis et de Conferentiis.

V. DE CONCILIIS PARTICULARIBUS
ET DE EPISCOPORUM CONFIDENTIIS
(cfr. Relatio sessionis III^{ae}) *

Can. 1 (281)

Unica fit emendatio: post verbum «debent» ponitur punctum et virgula.

I. DE CONCILIIS PARTICULARIBUS

Can. 2

Quoad § 1, animadverit Rev.mus primus Consultor solummodo 2% dioecesum ista Concilia particularia post Concilium Tridentinum habuisse: circa id omnes Consultores concordant; cum autem haec Concilia servanda esse videantur, placet ut textus maneat, demptis tamen verbis «vigesimo saltem quoque anno, et».

In § 2 non fiunt emendationes.

Cann. 3, 4 et 5

Non fiunt mutationes.

Can. 6

Redactio § 3, 2° ita mutatur: «Superiores maiores institutorum *perfectionis* numero *tum pro viris tum pro mulieribus* ab Episcoporum Conferentia aut a Provinciae Episcopis determinando, *respective electi...*».

* Cfr. *Communicationes* 18 (1986) 77-94.

In § 4 haec fit emendatio: «... ex utroque clero, *sodales institutorum perfectionis aliique christifideles*, sive viri sive mulieres».

Demum, in § 5 delentur verba «aut consultores dioecesani», de quibus amplius non agetur in novo CIC.

Cann. 7 et 8

Non mutantur.

Can. 9

Loco verbi «iurisdictionis» ponitur «regiminis», iuxta propositionem Rev.mi Secretarii Ad.

Can. 10

Ponuntur punctum et virgula post verba «transmittantur» et «recognita fuerint». In fine, hic textus approbatus manet: «... est definire modum promulgationis decretorum et tempus quo decreta promulgata obligare incipient».

Can. 11

Nulla habetur emendatio.

II. DE EPISCOPORUM CONFERENTIIS

Can. 12

Circa § 1, Rev.mus primus Consultor obiectionem movet contra verba «natura sua est permanens», quae possunt intelligi ac si Concilium Vaticanum II decreverit obligatorie has Conferentias, et quidem tamquam organa permanentia. Praeterea non placent verba «natura sua», quia Conferentiae possunt non existere. Placet ergo ut dicatur: «... quae quidem *est institutum* permanens, ...».

§ 2 non mutatur.

Can. 13

Quoad § 1, postulat Exc.mus secundus Consultor, cui accedit Rev.mus septimus, ut Ordinarii alterius ritus votum habeant deliberativum. Hoc vero non acceptatur. Rev.mus octavus Consultor quaestionem ponit de Epi-

scopis dimissionariis, sed textus non mutatur, quia ipsi habere possunt votum deliberativum si munus in territorio Conferentiae exerceant.

In § 2, iuxta animadversionem Rev.mi octavi Consultoris, delentur verba «ob singulare quod in territorio obit officium», quia inutilia censemuntur.

Can. 14

Nihil mutatur.

Can. 15

Exc.mus secundus atque Rev.mus octavus Consultores expedire censemunt ut Secretarius generalis eligatur inter membra Conferentiae. E contra Rev.mus primus Consultor, cui accedit Exc.mus quartus Consultor, praeoptat ut Episcopus non sit, ne muneribus obruatur. Iis attentis, placet omnibus ut textus maneat uti iacet, ut libertas habeatur singulis in casibus.

Can. 16

Manet ut iacet.

Can. 17

Attenta animadversione Rev.mi primi Consultoris, Rev.mus Secretarius Ad. hanc proponit emendationem, quae placet: «... ipso iure competit *Episcopis dioecesanis eisque qui iure ipsis aequiparantur* qui ad normam can. 13, § 1 ad Conferentiam pertinent».

Can. 18

Circa § 1, proponente Rev.mo Secretario Ad. expunguntur verba «*Decisiones seu*», ut claritas iuridica habeatur, ut pateat nempe de quibus actibus agatur. Praeterea Rev.mus Secretarius Ad. quaestionem ponit deabus praticis qui quandoque committuntur, quia non semel Conferentiae, sine necessitate, limitant potestatem quam iure divino Episcopi habent. Accedunt alii Consultores, et ideo Rev.mus Secretarius Ad. proponit ut, in fine huius paragraphi, sequentia addantur: «alii in casibus Episcoporum Conferentia non gaudet potestate decisionis, ita ut ad comunem agendi modum consensus singulorum Episcoporum dioecesanorum requiratur».

Rev.mi sextus et primus Consultores malunt ut hic textus ponatur tamquam § 3 canonis, quia aliter quis intelligere posset decisiones omnes vim iuridicam habere, si ab Episcopis unanimiter approbentur.

Ideo Rev.mus Secretarius Ad. hanc novam redactionem suggesterit: « § 3: In casibus in quibus nec ius commune nec peculiare Apostolicae Sedis mandatum potestatem de qua in § 1 Episcoporum Conferentiae concesserit, ad modum agendi nomine ipsius Conferentiae requiritur singulorum Episcoporum dioecesanorum Conferentiae consensus».

Instant vero Exc.mus quartus atque Rev.mus sextus Consultores ut magis explicitè enuntietur libertas singulorum Episcoporum in his casibus. Ergo Rev.mus Secretarius Ad. hanc redactionem suggesterit, quae omnibus placet:

« § 3. In casibus in quibus nec ius commune nec peculiare Apostolicae Sedis mandatum potestatem de qua in § 1 Episcoporum Conferentiae concesserit, singulis Episcopis dioecesanis, pro sua quisque dioecesi, competit decisio, nec nomine omnium Episcoporum Conferentia eiusve Praeses agere valent nisi omnes et singuli Episcopi consensum dederint».

In § 2 delentur verba « Decisiones seu », ob eandem rationem propter quam ipsa expuncta sunt in § 1. Delentur quoque verba « definitivam » atque « in statutis ».

Can. 19

Expunguntur verba « decisiones seu ».

Can. 20

Manet uti est.

Can. 21

Loco « decisiones » dicitur « decreta ».

Can. 22

Proponente Rev.mo Secretario Ad. placet ut in n. 1º dicatur: « relationem componere omnium actorum et *decretorum* conventus plenarii Conferentiae *necnon* actorum Consilii... ».

In n. autem 2º haec fit emendatio: « communicare cum *Episcoporum* Conferentiis finitimarum... ».

Can. 23

Nulla fit emendatio.

VI. DE EPISCOPIS IN GENERE
(cfr. Relatio sessionis V^ac)*

Can. 1

Nihil mutatur.

Can. 2

In § 2, iuxta petitionem Rev.mi sexti Consultoris loco «ad normam canonum» placet ut dicatur «ad normam iuris».

Can. 3

Nulla fit mutatio.

Can. 4

Circa § 2, Exc.mus quartus Consultor manifestat difficultates quae habentur in applicandis normis a Sancta Sede statutis de hac materia, prae-
sertim quod attinet ad elenchum nominum. Adiungunt Exc.mi secundus et tertius Consultores in parvis nationibus necessarium non esse ut singulis annis haec res examinetur. Approbaturo vero propositio Rev.mi primi Consultoris, qui mavult ut textus maneat, postea vero Episcopi animadversiones proponere poterunt, cum canonum schemata eisdem transmittantur. Proponente autem Exc.mo quarto Consultore, placet ut in fine addatur: «... transmittant; ubi adiuncta id suadeant, de licentia Sanctae Sedis eum-
dem elenchum constituant Episcopi dioecesani provinciae ecclesiasticae».

Circa § 3, iuxta propositionem Rev.mi primi Consultoris, textus ita mutatur: «...quoties nominandus est Episcopus dioecesanus *aut* Episcopus coadiutor...». Postulantibus autem Exc.mis secundo et quinto atque Rev.mis septimo et sexto Consultoribus, expunguntur verba «illudque transmittant Consilio permanenti regionis, quod, voto suo addito», quia Consilium permanens non semel constituitur in oligarchiam. Attenta etiam petitione Exc.mi tertii Consultoris verbum additur: «... ut compo-
nent, Episcopi dioecesani provinciae...». Demum, iuxta obiectionem quam proponunt Exc.mi quartus et secundus Consultores, loco «immo vel laico-
rum» dicitur «et laicorum».

Quoad § 4, suggerit Rev.mus primus Consultor ut, versus finem, dicatur: «... si alia nomina complectatur *mittatur ad Metropolitam*», quod ta-

* Cfr. *Communicationes* 19 (1987) 107-109.

men non approbatur. Placet vero formula a Rev.mo Secretario Ad. proposita ad mentem Rev.mi septimi Consultoris «... si alia nomina complectatur, eundem *Sedi Apostolicae transmittat auditam provinciae ecclesiasticae Episcoporum dioecesanorum sententia*».

In § 5, loco «concedantur» dicendum est «conceduntur».

Can. 5

Deletur § 2, quia est materia de qua agi debet in Lege Ecclesiae Fundamentalii. Ideo, § quae prius erat § 3 fit nunc § 2.

Can. 6

Iuxta petitionem Rev.mi primi Consultoris in initio numeri 4 verba adduntur: «*firma fide*, bonis moribus...».

Can. 7

Obiicit Rev.mus octavus Consultor promotionem non semper fieri per litteras apostolicas. Manet tamen textus, quia alii casus sunt extraordinarii.

Can. 8

In n. 2° expungantur verba «etiam religiosarum».

Expungitur numerus 3.

In n. 4° (nunc 3°) delentur verba «dummodo legum liturgicarum praescripta rite serventur».

Deletur quoque numerus 5.

In n. 6° (nunc 4°) expunguntur verba «servatis quidem legibus liturgicis».

VII. DE EPISCOPIS DIOECESANIS

(cfr. *Relatio sessionis V^{ae}*) *

Can. 1

Non habentur animadversiones.

Can. 2

In § 1, iuxta animadversionem Rev.mi sexti Consultoris, placet ut dicatur «administrator dioecesanus», loco «vicarius capitularis».

* Cfr. *Communicationes* 19 (1987) 109-116.

Quoad § 3, suggerit Rev.mus Secretarius Ad. ut litterae ostendantur Consilio Consultorum. Rev.mus sextus Consultor mavult ut ostendantur Administratori dioecesano, quod non approbatur, quia Administrator non est membrum Collegii Consultorum. Placet tandem haec redactio, a Rev.mo Secretario Ad. proposita: «... apostolicas litteras *Collegio Consultorum aut ubi Capitulo Cathedrali competit ius eligendi aut praesentandi Episcopum Collegio Consultorum una cum Capitulo cathedrali in unum collegium coadunatis ostenderit, praesente Cancellario...* ».

Can. 3

Nulla fit animadversio.

Can. 4

Exc.mus quartus Consultor desiderat ut clarius pateat differentia inter migrantes catholicos et eos qui a religionis praxi defecerunt. Hac de causa sequentes emendationes fiunt in § 1: «... animum intendens *apostolicum* ad eos qui ob vitae suae conditions ordinaria cura *pastorali* non satis frui valent *necnon eos...* ».

In § 2, postulante Exc.mo tertio Consultore, deletur verbum «semper».

In § 3, loco «etiam» placet ut dicatur «Domino».

Can. 5

Animadvertisit Exc.mus quartus Consultor Conferentiam Episcoporum posse quidem commendationes proponere, non autem praescripta statuere.

Iuxta hanc obiectionem, placet ut textus sic sonet: «... item ut, *attentis commendationibus* Episcoporum Conferentiae...». Approbatur quoque ut dicatur «adsistentiae» loco «praevidentiae».

Can. 6

Postulat Exc.mus tertius Consultor ut textus sic sonet: «Vocationes sacerdotales, religiosas necnon missionales quam maxime foveat».

Ceteris vero placet textus uti iacet.

Can. 7

Manet uti est.

Can. 8

In fine § 1 haec verba adduntur: «... serventur, *ita ut universa doctrina christiana omnibus tradatur*».

In § 3, iuxta petitionem Rev.mi Secretarii Ad. additur verbum: «...tueatur, *iustum libertatem*...».

Can. 9

Uti postulat Rev.mus Secretarius Ad. placet ut loco «adnititi tenetur» dicatur «adnitatur».

Can. 10

In § 4, loco «in §§ superioribus» dicendum est «in §§ 1-3».

Can. 11

Manet uti est.

Can. 12

Deletur § 2, quia haec quaestio pertinet ad leges liturgicas.

Can. 13

Unica fit correctio: in fine § 1, loco «ad normam sacrorum canonum» dicendum est «ad normam iuris».

Can. 14

Postulante Rev.mo primo Consultore, expunguntur verba «piarum voluntatum implementum», quia iam in initio canonis agitur generice de ecclesiastica disciplina, et praeterea, quia piae voluntates non sunt ponendae in eadem linea quam cultus Dei, administratio sacramentorum, etc.

Can. 15

Manet uti est.

Can. 16

Iuxta animadversionem Exc.mi tertii Consultoris, placet haec redactio: «In omnibus negotiis *iuridicis dioecesis* Episcopus eiusdem personam gerit».

Can. 17

Ne consilia sine necessitate multiplicantur, placet ut in § 2 expungantur verba « aut paroecia ».

Can. 18

Proponente Rev.mo Secretario Ad. in § 1 loco « moralium » dicendum est « iuridicarum ».

Can. 19

Non habentur animadversiones.

Can. 20

Proponente Rev.mo Secretario Ad. placet ut addantur verba: « ...persequentia, servata quidem uniuscuiusque propria indole, ad... ».

Can. 21

Attenta petitione Exc.mi secundi Consultoris, in § 2 haec fit emendatio: « ...interesse debet, *aliusve officii sibi* legitime *commissi*, a dioecesi... ».

Can. 22

Manet uti est.

Can. 23

Iuxta propositionem Rev.mi Secretarii Ad. § 2 ita emendatur: « *Sodales Institutorum perfectionis iuris pontificii* eorumque... »

Cann. 24 et 25

Maneant uti iacent.

Can. 26

In § 1, placet ut loco « datam » dicatur « definitam »

Cann. 27 et 28

Nihil mutatur.

Can. 29

Paragraphus 2 redigitur numero singulari, nempe: «Episcoporum Conferentia regionis curare debet...».

His peractis, cum expleta sit revisio canonum de quibus in hac sessione agendum erat, Rev.mus Secretarius Ad. a Consultoribus quaerit num aliquam habeant animadversionem quoad Relationem praecedentis sessionis XII^a huius Coetus studii «De Sacra Hierarchia»: relatio autem ab omnibus approbatur, sine ulla animadversione.

Preces ergo de more dicuntur, et huic XIII^a sessioni Coetus «De Sacra Hierarchia» finis imponitur.

Romae, die 14 aprilis 1973.

I. HERRANZ
Actuarius

Adnexum

(Canones in hac XIII Sessione recogniti)

**DE CLERICORUM ADSCRIPTIONE SEU INCARDINATIONE
DEQUE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CLERICORUM**

I. DE CLERICORUM ADSCRIPTIONE SEU INCARDINATIONE

(Necessitas incardinationis, communitates quibus clericis incardinantur: cfr. can. 11 § 1; M.P. Ecclesiae Sanctae, n. 4)

Can. 1

§ 1. Quemlibet clericum oportet esse adscriptum aut alicui Ecclesiae particulari aut Praelatura personali aut alicui Instituto perfectionis vel Societati hac facultate ab Apostolica Sede donatae, ita ut clerici acephali seu vagi minime admittantur.

§ 2. Nomine Ecclesiae particularis intelligitur Dioecesis, cui aequiparantur Praelatura et Abbatia cum populo sibi proprio ad normam can. 39 § 1 Vicariatus et Praefectura apostolica necnon Administratio apostolica stabiliter erecta.

§ 3. Ecclesiae particulari in canonibus qui sequuntur, aequiparatur quoque Praelatura personalis de qua in can. 39 § 2.

(Radix incardinationis: cfr. can. 111 § 2)

Can. 2

§ 1. Per receptum diaconatum aliquis fit clericus et adscribitur Ecclesiae particulari pro cuius servitio promotus est.

§ 2. Item per receptum diaconatum sodalis Instituti perfectionis qui votis aliisve sacris ligaminibus perpetuo admissus sit et sodalis Societatis qui promissiones perpetuas fecerit, adscribitur tanquam clericus eidem Instituto aut Societati in qua promotus est.

(Mutatio incardinationis formalis: cfr. can. 112)

Can. 3

§ 1. Ut clericus alii Ecclesiae particulari valide incardinetur, a suo Ordinario obtinere debet litteras ab eodem subscriptas excardinationis: et pa-

riter ab Ordinario alias Ecclesiae particularis litteras ab eodem subscriptas incardinationis.

§ 2. Excardinatio ita concessa effectum non sortitur nisi incardinatione obtenta in alia Ecclesia particulari.

(*Mutatio incardinationis automatica*: cfr. M.P. *Ecclesiae Sanctae*, n. 3 § 5; can. 115)

Can. 4

§ 1. Clericus qui a propria Ecclesiae particulari in aliam legitime transmigraverit, huic Ecclesiae particulari, transacto quinquennio, ipso iure incardinatur, si talem voluntatem in scriptis manifestaverit tum Ordinario Ecclesiae hospitis tum Ordinario proprio, nec horum alteruter ipsi contraria scripto mentem intra quattuor menses significaverit.

§ 2. Etiam per admissionem perpetuam in Instituto perfectionis aut in Societate facultate sibi clericos adscribendi gaudente, clericus a propria Ecclesia particulari excardinatur, et eidem Instituto aut Societati adscribitur.

(*Emigratio in aliam Ecclesiam particularem, sine incardinatione*: cfr. M.P. *Ecclesiae Sanctae*, n. 3 §§ 1-4)

Can. 5

§ 1. Extra casum verae necessitatis propriae Ecclesiae particularis, Ordinarius ne deneget licentiam emigrandi clericis, quos paratos sciat atque aptos aestimet qui regiones petant gravi cleri inopia laborantes, ibidem sacram ministerium peracturi; prospiciat vero ut per conventionem scriptam cum Ordinario loci quem petunt iura et officia eorumdem clericorum stabiliantur.

§ 2. Ordinarius clericorum institutioni ita provideat ut non tantum Ecclesiae particularis in cuius servitium incardinentur, sed universae Ecclesiae quoque sollicitudinem habeant, atque paratos se exhibeant qui Ecclesiis particularibus, quarum gravis urget necessitas, sese devoveant.

§ 3. Ordinarius licentiam ad aliam Ecclesiam particularem transmigrandi concedere potest suis clericis, ad tempus praefinitum, etiam pluries renovandum, ita tamen ut iidem clerici in propria Ecclesia particulari incardinati maneant, atque in eandem redeuntes omnibus gaudeant iuribus, quae haberent si in ea sacro ministerio addicti fuissent.

§ 4. Curet idem Ordinarius ut clerici a propria Ecclesia particulari ad Ecclesiam particularem alterius regionis transmigrare intendentes apte praeparentur ad ibidem sacrum ministerium exercendum, ut scilicet et linguae regionis scientiam acquirant, et eiusdem institutorum, conditionum socialium, usum et consuetudinum intelligentiam habeant.

§ 5. Clericus qui legitime in aliam Ecclesiam particularem transierit, suae propriae Ecclesiae manens incardinatus, a proprio Episcopo aut Prelato iusta de causa revocari potest, dummodo serventur conventiones cum alio Episcopo initiae atque requisita naturalis aequitatis; pariter, iisdem conditionibus servatis, Ordinarius alius Ecclesiae particularis iusta de causa poterit eidem clero licentiam ulterius commorationis in suo proprio territorio denegare.

(Nota) — §§ 2 et 4 huius canonis poterunt deinceps, si id expedire videatur, in alium locum novi Codicis transferri: ex. gr.: § 2 in locum ubi agatur de institutione sacerdotali; § 4 in locum ubi quaestio sit de Episcoporum obligationibus.

(*Causae ad licitam excardinationem*: cfr. can. 116)

Can. 6

Excardinatio licite concedi potest iustis tantum de causis, quales sunt Ecclesiae utilitas aut bonum ipsius clericci; denegari autem non potest nisi exstantibus gravioribus causis; licet tamen clero, qui se gravatum censuerit et Episcoporum receptorem invenerit, contra decisionem denegantem via administrativa recurrere.

(*Causae ad licitam incardinationem*: cfr. can. 117)

Can. 7

Ad incardinationem clericci Ordinarius ne deveniat nisi:

- 1) necessitas aut utilitas suae Ecclesiae particularis id exigat, et salvis iuris praescriptis honestam sustentationem clericorum respicientibus;
- 2) ex legitimo documento sibi constiterit de concessa excardinatione, et habuerit praeterea ab Ordinario excardinante, sub secreto si opus sit, de clericci vita moribus ac studiis opportuna testimonia;
- 3) clericus eidem Ordinario scripto declaraverit se novae Ecclesiae particularis servitio velle addici ad normam iuris.

(*Quinam concedere possint excardinationem atque licentiam transmigrandi:*
cfr. can. 113)

Can. 8

Excardinationem et incardinationem, itemque licentiam ad aliam Ecclesiam particularem transmigrandi concedere nequeunt Vicarius Generalis vel Vicarius Episcopalis sine mandato speciali; nec Administrator dioecesanus, nisi post annum a vacatione sedis episcopalium, et cum consensu Coetus consultorum de quo in can. ....

II. DE CLERICORUM OBLIGATIONIBUS ET IURIBUS

Can. 9 (CIC 118)

Soli clerci obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici ordine sacro innixa.

Can. 10 (novus)

Clerici, utpote Episcopi cooperatores, verificatis conditionibus iure requisitis, ius habent ad obtinendum officium ecclesiasticum.

Can. 11 (CIC 128)

Clerici, nisi legitimo impedimento excusentur, munus quod ipsis a suo Ordinario commissum fuerit suscipere ac fideliter adimplere tenentur.

Can. 12 (CIC 143)

Clerici, licet officium residential non habeant, a sua tamen dioecesi per notabile tempus, iure particulari determinandum, sine licentia saltem praesumpta Ordinarii proprii, ne discedant.

Can. 13 (CIC 127)

Clerici speciali obligatione tenentur Summo Pontifici et suo quisque Ordinario reverentiam et oboedientiam exhibendi.

Can. 14 (novus)

Clerici, quippe qui omnes ad unum conspirent opus, ad aedificationem nempe Corporis Christi, quae multiplicita officia requirit, vinculo fra-

ternitatis et orationis inter se uniti sint, et cooperationem inter se prosequantur, iuxta iuris particularis praescripta.

Can. 15 (novus)

Clerici, praesertim sacerdotes agnoscant eam quam pro parte sua missionem laici in Ecclesia et in mundo exercent.

Can. 16 (novus)

Clerici, praesertim sacerdotes, solliciti sint vocationum sacerdotalium ac religiosarum, atque quos, sive iuvenes sive adultos, ad ministerium divinum idoneos iudicaverint, necessaria prudentia adhibita, adiuvent ut ad illud rite se praeparent.

Can. 17 (CIC 124-126)

§ 1. In vita sua ducenda ad perfectionem persequendam peculiari ratione tenentur clerici quippe qui, Deo in Ordinis receptione novo titulo consecrati, dispensatores sint mysteriorum Dei in servitium Eius Populi.

§ 2. Ut hanc perfectionem persequi valeant:

- 1) imprimis ministerii pastoralis officia conscientie et fideliter adimplent;
- 2) dupli mensa Sacrae Scripturae et Eucharistiae vitam suam spiritualem nutrient, enixe igitur sacerdotes invitantur ut cotidie Sacrificium Eucharisticum litent, diaconi vero ut in eo offerendo cotidie participant;
- 3) obligatione tenentur sacerdotes necnon diaconi ad presbyteratum adspirantes cotidie horas canonicas persolvendi secundum proprios et probatos liturgicos libros; diaconi autem permanentes invitantur ut easdem persolvant pro parte ab Episcoporum Conferentia definita;
- 4) pariter tenentur ad vacandum recessibus spiritualibus, iuxta iuris particularis praescripta;
- 5) sollicitantur ut orationi mentali regulariter incumbant, ut frequenter ad Paenitentiae sacramentum accedant, ut Deiparam Virginem peculiari veneratione colant, aliisque mediis sanctificationis utantur communibus et particularibus.

Can. 18 (cfr. CIC 132)

§ 1. Clerici obligatione tenentur servandi perfectam perpetuamque propter Regnum coelorum continentiam ideoque ad coelibatum adstringuntur.

§ 2. Praescripto § 1 non tenentur viri maturioris aetatis in matrimonio viventes qui, iuxta decreta competentis Episcoporum Conferentiae a Summo Pontifice adprobata, ad diaconatum stabilem promoventur; qui tamen et ipsi, amissa uxore, ad coelibatum servandum tenentur.

Can. 19 (cfr. CIC 133)

§ 1. Debita cum prudentia clerici se gerant cum personis quarum frequentatio suam obligationem ad continentiam servandam in discrimen vocare aut in fidelium scandalum cedere possit.

§ 2. Competit Episcopo dioecesano ut hac de re, auditio Consilio presbyterali, normas statuat magis determinatas utque de servanda hac obligatione in casibus particularibus iudicium ferat.

Can. 20 (novus)

Ius est clericis sese consociandi cum aliis ad vitam spiritualem fovendam vel ad alios fines honestos statui clericali congruentes consequendos, ad normam canonum ... (de associationibus clericorum).

Can. 21 (novus)

Curent Ordinarii ut clericis praebetur tempus necessarium ut frui valent mediis ad vitam supernaturalem fovendam aptis utque vacare possint studiis scientiarum, praesertim sacrarum, quatenus ad ministerium suum debite adimplendum requiratur.

Can. 22 (cfr. CIC 129-131)

§ 1. Clerici studia sacra, recepto etiam sacerdotio, ne intermittant; et solidam illam doctrinam, in Sancta Scriptura fundatam, a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, ut documentis Conciliorum ac praesertim Romanorum Pontificum determinantur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam.

§ 2. Sacerdotes, iuxta iuris particularis praescripta, preelectiones pastorales statim post ordinationem sacerdotalem instituendas frequentent, atque statutis ab eodem iure temporibus aliis quoque intersint preelectionibus, conventibus theologicis aut conferentiis, quibus ipsis praebetur occasio ad pleniores scientiarum sacrarum et methodorum pastoralium cognitionem acquirendam.

§ 3. Aliarum quoque scientiarum, earum praesertim quae cum sacris connectuntur, cognitionem prosequantur, quatenus praecipue ad ministerium pastorale exercendum conferat.

Can. 23 (cfr. CIC 134)

Ut in officiis ministerii implendis aptius cooperari valeant utque in vita spirituali et intellectuali colenda magis iuvamine fraterno gaudeant, clericis valde commendatur quoddam vitae consortium, immo et vitae communis consuetudo; quae quidem, ubi viget, quantum fieri possit, servanda est.

Can. 24 (novus)

§ 1. Clerici, cum ministerio ecclesiastico se dedicent, remunerationem merentur suae conditioni congruam, ratione habita tum ipsius munerae naturae tum locorum temporumque conditionum, quoque possint necessitatibus vitae suaee necnon aequae retributioni eorum quorum servitio egent providere.

§ 2. Item providendum est ut gaudeant illa sociali adsistentia, qua eorum necessitatibus, si infirmitate, invaliditate aut senectute laborant, apte prospiciatur.

§ 3. Diaconi uxorati qui plene ministerio ecclesiastico sese devovent remunerationem merentur qua sui suaee familiae sustentationi providere valeant; qui vero ratione professionis civilis quam exercent aut exercuerunt remunerationem obtineant, ex perceptis pree aliis inde reditibus sibi suaee familiae necessitatibus consultant.

Can. 25 (novus)

§ 1. Spiritu paupertatis ducti, vitae simplicitatem colant et ab omnibus quae vanitatem sapiunt se abstineant.

§ 2. Bona quae occasione exercitii ecclesiastici officii sibi obveniunt quaeque, provisa sua ex eis honesta sustentatione et omnium officiorum proprii status adimpletione supersunt, ad bonum Ecclesiae opera que caritatis destinent; caveant ne officium ecclesiasticum quaestui umquam habeant neve reditus ex eodem provenientes in propriae rei familiaris amplificationem impendant.

Can. 26 (novus)

Clericis competit ut debito et sufficienti quotannis gaudeant feriarum tempore, iure particulari determinando.

Can. 27 (cfr. CIC 136)

Clerici decentem habitum ecclesiasticum, iuxta normas ab Episcoporum Conferentiis editas atque legitimas locorum consuetudines, deferant.

Can. 28 (cfr. CIC 138)

Clerici ab omnibus iis quae statum suum dedecent prorsus abstineant, iuxta iuris particularis praescripta.

Can. 29 (cfr. CIC 139)

§ 1. Ea quae, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt, vitent.

§ 2. Officia publica, ea praesertim quae participationem in exercitio laicalis potestatis secumferunt, ne assumant, Episcopi sine licentia Sanctae Sedis, nec alii clerici nisi obtenta, in locis ubi intercesserit prohibitio pontificia, licentia eiusdem Sanctae Sedis, in aliis vero locis licentia tum Ordinarii proprii, tum Ordinarii loci in quo potestatem administrationemve exercere intendunt.

§ 3. Sine licentia sui Ordinarii, ne ineant gestiones bonorum ad laicos pertinentium aut officia saecularia, quae secumferunt onus reddendarum rationum; a fideiubendo, etiam de bonis propriis, inconsulto loci Ordinario, prohibentur; item a subscribendis syngraphis, quibus nempe obligatio solvenda pecunie, nulla definita causa, suscipitur, abstineant.

§ 4. Sine licentia sui Ordinarii, neminem coram tribunalii laicali trahant: in laicali iudicio criminali nullam habeant partem, ne testimonium quidem sine necessitate ferentes.

Can. 30 (cfr. CIC 142)

Prohibentur clerici per se vel per alios, sive in propriam sive in aliorum utilitatem, negotiationem aut mercaturam exercere, nisi de licentia legitima auctoritatis ecclesiasticae.

Can. 31 (cfr. CIC 141)

§ 1. Clerici pacem et concordiam inter homines servandam quam maxime semper foveant, in intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus nulla ratione partem habeant.

§ 2. Neque activam in factionibus politicis atque in regendis consociationibus syndicalibus partem habeant, nisi iudicio competentis, ad normam can. 29 § 2, auctoritatis ecclesiasticae, Ecclesiae iura tuenda aut bonum commune promovendum id requirat.

Can. 32 (cfr. CIC 140)

§ 1. Cum servitium militare statui clericali minus congruat, clerici militiam ne capessant voluntarii, nisi, cum sui Ordinarii licentia; iidem item-

que candidati ad sacros ordines exemptionibus a servitio militari utantur quas in eorum favorem concedunt leges civiles propriae Nationis conventionesque eandem inter et auctoritatem ecclesiasticam competentem initae, nisi in casibus particularibus Ordinarii aliter decernendum censuerint.

§ 2. Clerici, qui quidem sicut ceteri cives iuribus politicis et civilibus gaudent, similiter, nisi in casibus particularibus aliter decreverit Ordinarius proprius, utantur exemptionibus quas ab exercendis muneribus et publicis civilibus officiis a statu clericali alienis, in eorum favorem concedunt eadem leges aut conventiones.

III. DE AMISSIONE STATUS CLERICALIS

Can. 33 (cfr. CIC 211)

Etsi sacra ordinatio, semel valide recepta, numquam irrita fiat, clericus statum clericalem amittit:

- 1) ipso iure, in casibus iure expressis;
- 2) sententia iudiciali, ad normam can. 34;
- 3) rescripto Apostolicae Sedis, ad instantiam ipsius clericis concessum; quod vero rescriptum diaconis ob graves tantum causas, presbyteris ob gravissimas causas atque nonnisi post congruum probationis tempus, ab Apostolica Sede, auditio proprio clericis Ordinario, conceditur;
- 4) sententia iudiciali poenam degradationis irrogante.

Can. 34 (cfr. CIC 212)

§ 1. Per sententiam iudicialem aut per decretum administrativum, a statu clericali, ad suam instantiam, dimittatur:

- 1) clericus qui ratione metus gravis sibi incussi aut alias gravis cause debita libertate in ordine recipiendo gavisus non est, legitime quidem probato libertatis defectu;
- 2) clericus qui probatur gravi labore infirmitate, qua revera incapax redditur qui obligationem statui suo propriam de qua in can. 132 suscipere aut servare possit.

§ 2. In processu administrativo servetur modus procedendi, de quo in can. ...; in processu iudiciali serventur praescripta cann. 1993-1998 (qui recognoscendi et ad simpliciorem formam redigendi sunt).

Can. 35 (cfr. CIC 213)

Clericus, qui petitionem ad dimissionem a statu clericali obtainendam apud auctoritatem competentem introduxit, nullum interim officium ecclesiasticum implere nullumque ministerium exercere potest, obligationibus autem statui clericali propriis adstringitur, sola excepta obligatione horarum canonicarum.

Can. 36 (cfr. CIC 214)

Clericus qui statum clericalem ad normam iuris amittit, cum eo amittit iura statui clericali propria, officia ecclesiastica atque dignitates ecclesiasticas, nec ullis, nisi in casu can. 211, 1°, adstringitur obligationibus statui clericali propriis.

Can. 37 (cfr. CIC 214)

Clericus qui statum clericalem amisit, nequit denuo inter clericos adscribi, nisi per Apostolicae Sedis rescriptum.

IV. DE CIRCUMSCRIPTIONIBUS ECCLESIASTICIS*Can. 38 (cfr. CIC 215)*

§ 1. Quae in Ecclesia Christi exstant Ecclesiae particulares ritus latini, scilicet dioeceses aliaeque fidelium communitates iisdem assimilate de quibus in can. 39, § 1, in provincias ecclesiasticas coniunguntur; quae provinciae ecclesiasticae et ipsae in regiones ecclesiasticas componuntur, ad normam can. 48.

§ 2. Unius supremae Ecclesiae auctoritatis est, auditis quarum interest Episcoporum Conferentiis, Ecclesias particulares, provincias ecclesiasticas et regiones ecclesiasticas constituere, supprimere aut innovare.

§ 3. Ecclesiae particulares, provinciae ecclesiasticae et regiones ecclesiasticae legitime erectae personalitate canonica ipso iure gaudent.

DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS*Can. 39*

§ 1. Ecclesiae particulares sunt certae Dei populi portiones, in quibus et ex quibus una et unica Ecclesia Christi existit, videlicet Dioecesis, cui,

nisi aliud constet, assimilatur Praelatura et Abbatia cum proprio populo christiano, Vicariatus Apostolicus et Praefectura Apostolica atque Administratio Apostolica stabiliter erecta.

§ 2. Ecclesiis particularibus in iure aequiparatur, nisi ex rei natura aut iuris praescripto aliud appareat, Praelatura personalis cui quidem competit clericos sibi incardinare qui mittantur ad servitium sacrum praestandum in aliqua Ecclesia particulari cleri inopia laborante aut destinentur ad peculia-ria opera pastoralia vel missionalia perficienda pro variis regionibus aut coetibus socialibus, qui speciali indigent adiutorio.

Can. 40

Dioecesis est populi Dei portio, quae Episcopo cum cooperatione pre-sbyterii pascenda concreditur, ita ut, pastori suo adhaerens ab eoque per Evangelium et Eucharistiam in Spiritu Sancto congregata, Ecclesiam parti-cularem constituat, in qua vere inest et operatur Una Sancta Catholica et Apostolica Christi Ecclesia.

Can. 41

§ 1. Dioecesi assimilantur Praelatura et Abbatia cum proprio populo, territorialiter quidem circumscripto, cuius cura, specialia ob adiuncta, committitur alicui Praelato aut Abbat, qui eum, ad instar Episcopi dioece-sani, tanquam proprius eius pastor regat.

§ 2. Praelatura tamen cum proprio populo item haberi potest cum portio populi Dei, Praelati curae commissa, indolem habeat personalem, complectens nempe solos fideles speciali quadam ratione devictos; huiusmodi sunt Praelatura castrenses, quae Vicariatus castrenses quoque appellantur.

Can. 42

§ 1. Vicariatus Apostolicus et Praefectura Apostolica est certa populi Dei portio quae, ob peculiaria adiuncta, in dioecesim nondum est consti-tuta quaque pascenda committitur Vicario Apostolico aut Praefecto Apo-stolico, ut eam nomine Summi Pontificis regat.

§ 2. Administratio Apostolica est certa populi Dei portio, quae ob spe-ciales et graves omnino rationes a Summo Pontifice in dioecesim non erigi-tur, et cuius cura pastoralis committitur Administratori Apostolico, qui eam nomine Summi Pontificis regat.

Can. 43

§ 1. Pro regula habeatur ut portio populi Dei quae Dioecesim aliamve Ecclesiam particularem constituat, certo territorio circumscribatur, ita ut omnes comprehendat fideles in territorio habitantes.

§ 2. Attamen, ubi de iudicio Supremae Ecclesiae auctoritatis, auditis quarum interest Episcoporum Conferentiis, utilitas id suadeat, in eodem territorio erigi valent Ecclesiae particulares ratione ritus fidelium distinctae; item, ubi animarum cura id requirat, constitui valent Dioeceses vel Praelaturaе complectentes omnes et solos fideles alia ratione quam ritu determinata devinctos in certo territorio habitantes, immo vel Praelaturaе personales, nullo quidem territorio definitae.

Can. 44

§ 1. Quaelibet Dioecesis aliave Ecclesia particularis dividatur in distinctas partes seu paroecias; paroecia est fidelium communitas seu populi Dei pars, cuius cura pastoralis parocho, tanquam proprio eius pastori, sub Episcopi dioecesani auctoritate, committitur.

§ 2. Pro regula habeatur ut paroeciae solo territorio sint circumscriptae; attamen, quoties et quamdiu utilitas curae pastoralis id suadeat, erigi etiam valent paroeciae complectentes fideles ritu, natione, sermone aliave ratione determinatos in eadem civitate aut territorio degentes.

§ 3. Paroecias erigere, supprimere aut eas innovare unius est Episcopi dioecesani, non autem Vicarii generalis aut Vicarii episcopalnis sine speciali mandato; Episcopus dioecesanus paroecias ne erigat, aut supprimat, nec eas notabiliter innovet, nisi audito Consilio presbyterali.

§ 4. Paroeciae legitime erectae personalitate canonica ipso iure gaudent.

Can. 45

§ 1. Ut curae pastorali in paroeciis quam maxime provideatur, etiam per communem, ubi id expediat, diversarum paroeciarum actionem, plures paroeciae vicinae coniungantur in Vicariatus foraneos, qui etiam veniunt nomine decanatus vel archipresbyteratus, quibusque praesunt vicarii foranei, decani seu archipresbyteri; horum est actionem pastoralem communem in territorio sibi comisso promovere ac moderari, atque paroeciis eiusdem territorii invigilare, ad normam iuris.

§ 2. Vicariatus foraneos constituere, supprimere aut innovare, secundum necessitates actionis pastoralis, pertinet ad Episcopum dioecesanum, audito Consilio presbyterali.

Can. 46

Ubi utilitas curae pastoralis id suadeat, diversi vicariatus foranei ab Episcopo dioecesano, auditio item Consilio presbyterali, componantur in maiores districtus, qui districtus dioecesani appellantur, quibus praefici possunt Vicarii episcopales.

DE PROVINCIIS ECCLESIASTICIS ET REGIONIBUS ECCLESIASTICIS

Can. 47

§ 1. Ut communis diversarum dioecesium vicinarum, iuxta personarum et locorum adjuncta, actio pastoralis promoveatur utque Episcoporum dioecesanorum inter se relationes aptius foveantur, Ecclesiae particulares viciniores componantur in provincias ecclesiasticas certo territorio circumscriptas.

§ 2. Dioeceses exemptae deinceps ne habeantur; omnes itaque et singulae dioeceses aliaeque Ecclesiae particulares intra territorium alicuius provinciae ecclesiasticae existentes huic provinciae ecclesiasticae adscribi debent.

§ 3. In provincia ecclesiastica auctoritate, ad normam iuris, gaudent Concilium provinciale atque Metropolita; in provincia autem ecclesiastica ad regionem ecclesiasticam non pertinente insuper auctoritate, ad normam iuris, pollet Episcoporum Conferentia.

§ 4. Metropolitae in provinciis ecclesiasticis quae sint magnae urbes instrui possunt peculiaribus muneribus et potestate, in iure particulari determinandis.

Can. 48

§ 1. Diversae quae in eadem natione aut in certo territorio constitutae sunt provinciae ecclesiasticae in regionem ecclesiasticam componantur, ad normam §§ 2 et 3.

§ 2. Regio ecclesiastica comprehendat omnes provincias ecclesiasticas in eadem natione constitutas, nisi, de iudicio Supremae Ecclesiae auctoritatis, auditis quarum interest Episcoporum Conferentiis, adjuncta personarum ac rerum minorem aut maiorem earum amplitudinem suadeant, ita ut aliquas tantum provincias in natione constitutas aut provincias ecclesiasticas in diversis nationibus erectas complectatur.

§ 3. Quae vero provincia ecclesiastica integrum complectatur unius nationis communitatem, ad regionem ecclesiasticam pertinere non debet, nisi, de iudicio item Supremae Ecclesiae auctoritatis, auditis quarum interest Episcoporum Conferentiis, Ecclesiae utilitas aliud suadeat.

§ 4. In regione ecclesiastica auctoritate, ad normam iuris, gaudent Concilium regionale atque Episcoporum Conferentia regionis.

§ 5. Regio ecclesiastica dividi potest in diversos districtus regionales, quibus singulis preeest Episcoporum Conferentia districtus.

V. DE CONCILIIS PARTICULARIBUS ET DE EPISCOPORUM CONFERENTIIS

Can. 49 (cfr. CIC 281)

Ut diversarum Ecclesiarum particularium eiusdem regionis aut provinciae ecclesiasticae bono communi aptius provideatur, praesertim per definitas communes apostolatus formas ac rationes atque per definitam aequalem in fide docenda ac tuenda et in disciplina ecclesiastica ordinanda rationem, sacrorum Antistites singularum regionum et provinciarum ecclesiasticarum coniunctim, secundum iuris praescripta, munus suum pastorale exercere debent; quare Concilia particularia, tum regionalia, tum provincialia celebrentur, atque Episcoporum Conferentiae constituantur, ad normam canonum qui sequuntur.

DE CONCILIIS PARTICULARIBUS

Can. 50

§ 1. Concilia regionalia, pro omnibus scilicet Ecclesiis particularibus eiusdem regionis ecclesiasticae, celebrentur quoties id Episcoporum Conferentiae regionis, approbante Apostolica Sede, necessarium aut utile videatur.

§ 2. Norma in § 1 statuta valet etiam de Conciliis provincialibus celebrandis in provinciis ecclesiasticis quae regioni ecclesiasticae non sunt adscriptae.

Can. 51

§ 1. Concilia provincialia, pro diversis Ecclesiis particularibus eiusdem provinciae ecclesiasticae quae regioni ecclesiasticae est adscripta, celebren-

tur quoties id, de iudicio maioris partis Episcoporum provinciae, opportunum videatur.

§ 2. Sede metropolitana vacante, Concilium provinciale ne convoetur.

Can. 52

Episcoporum Conferentiae regionis ecclesiasticae est:

- 1) convocare Concilium regionale;
- 2) locum ad celebrandum Concilium regionale intra territorium regionis ecclesiasticae eligere;
- 3) praesidem Concilii regionalis eligere ac electum, ab Apostolica Sede approbatum, instituere;
- 4) ordinem in quaestionibus tractandis determinare, Concilii regionalis initium ac periodum indicere, illud transferre, prorogare et absolvere.

Can. 53

§ 1. Metropolitae, una cum Episcopis suffraganeis provinciae ecclesiasticae, est:

- 1) convocare Concilium provinciale;
- 2) locum ad celebrandum Concilium provinciale intra provinciae territorium eligere; qui locus, nullis exstantibus iustis impedimentis, metropolitana ecclesia sit optatur;
- 3) ordinem in quaestionibus tractandis determinare, Concilii provincialis initium et periodum indicere, illud transferre, prorogare et absolvere.

§ 2. Metropolitae, eoque legitime impedito Episcopi suffraganei, ab aliis Episcopis suffraganeis electi, est Concilio provinciali praeesse.

Can. 54

§ 1. Ad Concilia regionalia et Concilia provincialia convocandi sunt atque in eodem ius habent suffragii deliberativi:

- 1) Episcopi dioecesani regionis aut provinciae ecclesiasticae itemque omnes locorum Ordinarii territorii, vicarii generalibus et vicariis episcopalibus exceptis;
- 2) Episcopi coadiutores et auxiliares in aliqua Ecclesia particulari regionis aut provinciae;

3) alii Episcopi titulares qui peculiari munere sibi ab Apostolica Se-de aut ab Episcoporum Conferentia demandato in territorio funguntur.

§ 2. Ad Concilia regionalia et provincialia vocari possunt alii Episcopi titulares in territorio degentes; qui ius habent suffragii deliberativi aut consultivi, prout id decernit Episcoporum Conferentia pro Concilio regionali, Metropolita una cum Episcopis suffraganeis pro Concilio provinciali.

§ 3. Ad Concilia particularia vocandi etiam sunt, ita tamen ut suffragio non gaudeant nisi consultivo:

1) Vicarii generales et Vicariis episcopales omnium in territorio Ecclesiarum particularium;

2) Superiores maiores Institutorum perfectionis, numero tum pro viris tum pro mulieribus ab Episcoporum Conferentia aut a Provinciae Episcopis determinando, respective electi ab omnibus Superioribus maioribus Institutorum quae in territorio sedem habent;

3) Rectores Universitatum catholicarum atque Decani Facultatum S. Theologiae et SS. Canonum, quae in territorio sedem habent;

4) Rectores aliqui Seminariorum maiorum, numero ut in n. 2º determinato, electi a Superioribus Seminariorum quae in territorio sita sunt.

§ 4. Ad Concilia particularia vocari etiam possunt, ita tamen ut suffragio non gaudeant nisi consultivo, presbyteri ex utroque clero, sodales Institutorum perfectionis aliique christifideles, sive viri sive mulieres.

§ 5. Ad Concilia provincialia praeterea invitentur Capitula cathedralia, itemque Consilium presbyterale et Consilium pastorale uniuscuiusque Ecclesiae particularis cuius Ordinarius, ad normam § 1, vocari debet, ita quidem ut eorum singula duos ex membris mittant procuratores, collegialiter ab iisdem designatos; qui tamen votum habent tantum consultivum.

§ 6. Ad Concilia particularia, si id iudicio Episcoporum Conferentiae regionis ecclesiasticae expeditat, quicumque alii ut hospites invitari valent.

Can. 55

§ 1. Omnes qui ad Concilia particularia convocantur, eisdem interesse debent, nisi iusto detineantur impedimento, de quo Concilii praesidem certiore facere tenentur.

§ 2. Qui ad Concilia particularia convocantur et in eis suffragium habent deliberativum, si iusto detineantur impedimento, procuratorem mittant; qui procurator, si sit unus ex Patribus quibus est suffragium deliberativum, dupli voto non gaudet; si non sit, votum habet tantum consultivum.

Can. 56.

Concilio regionali aut provinciali inchoato, nemini eorum qui interesse debent, in eo habentes suffragium deliberativum, licet discedere, nisi iustum ob causam, a Concilio Praeside probatam.

Can. 57

Concilium regionale et Concilium provinciale pro suo quoque territorio curant ut necessitatibus pastoralibus Populi Dei provideatur atque potestate gaudent regiminis, praesertim legislativa, ita ut, salvo semper iure universalis Ecclesiae, decernere valeant quae ad fidei incrementum, ad actionem pastoralem communem ordinandam et ad moderandos mores et disciplinam ecclesiasticam communem servandam, inducendam aut tuerendam opportuna videantur.

Can. 58

Absoluto Concilio regionali aut provinciali, praeses curet ut omnia acta Concilii ad Apostolicam Sedem trasmittantur; decreta a Concilio edicta ne promulgentur nisi postquam ab Apostolica Sede recognita fuerint; ipsius Concilii est definire modum promulgationis decretorum et tempus quo decreta promulgata obligare incipient.

Can. 59

Decreta Concilii regionalis aut provincialis legitime promulgata obligant in suo cuiusque territorio universo; ab iisdem dispensare possunt locorum Ordinarii, sed iusta de causa et in casibus particularibus dumtaxat.

DE EPISCOPORUM CONFERENTIIS

Can. 60

§ 1. Episcoporum Conferentia, quae quidem est institutum permanens, constituatur in singulis regionibus ecclesiasticis, in districtibus regionalibus intra regionem ecclesiasticam legitime erectis, atque in provinciis ecclesiasticis regioni ecclesiasticae non adscriptis.

§ 2. Episcoporum Conferentiae pro pluribus regionibus ecclesiasticis seu supraregionales ne constituantur, nisi approbante Apostolica Sede, cuius est pro singulis peculiares normas statuere.

Can. 61

§ 1. Ad Episcoporum Conferentiam ipso iure pertinent omnes in territorio regionis, districtus regionalis aut provinciae locorum Ordinarii, vicariis generalibus et vicariis episcopalibus exceptis, itemque Episcopi coadiutores, Episcopi auxiliares atque ceteri Episcopi titulares peculiari munere, sibi ab Apostolica Sede vel ab Episcoporum Conferentia demandato, in eodem territorio fungentes; invitari quoque possunt eidem Ordinarii alterius ritus, ita tamen ut votum tantum consultivum habeant.

§ 2. Ceteri Episcopi titulares necnon Legatus Romani Pontificis non sunt de iure membra Episcoporum Conferentiae.

Can. 62

Quaelibet Episcoporum Conferentia sua conficiat statuta, ab Apostolica Sede recognoscenda, in quibus, praeter alia, ordinentur Conferentiae conventus plenarii habendi, et provideantur Consilium Episcoporum permanens et Secretaria generalis Conferentiae, atque alia etiam officia et Commissiones quae iudicio Conferentiae fini consequendo efficacius consultant.

Can. 63

§ 1. Quaelibet Episcoporum Conferentia sibi eligat praesidem, determinet quinam, Praeside legitime impedito, munere Pro-praesidis fungatur, atque Secretarium generale Conferentiae constituat, ad normam statutorum Conferentiae.

§ 2. Praeses Conferentiae, atque eo legitime impedito Pro-praeses, non tantum Episcoporum Conferentiae conventibus generalibus, sed etiam consilio permanenti praeest.

Can. 64

Conventus plenarii Episcoporum Conferentiae habeantur semel saltem singulis annis et praeterea quoties id postulent peculiaria adiuncta, secundum statutorum praescripta.

Can. 65

§ 1. Suffragium deliberativum in conventibus plenariis Episcoporum Conferentiae ipso iure competit Episcopis dioecesanis eisque qui iure ipsis aequiparantur necnon Episcopis coadiutoribus qui ad normam can. 61, § 1 ad Conferentiam pertinent.

§ 2. Episcopis auxiliaribus ceterisque Episcopis titularibus qui ad Episcoporum Conferentiam pertinent, suffragium competit deliberativum aut consultivum, iuxta statutorum Conferentiae praescripta.

Can. 66

§ 1. Decreta ab Episcoporum Conferentia in plenario conventu edicta vim legis habent dumtaxat, quae, in casibus in quibus ius commune id praescriperit aut peculiare Apostolicae Sedis mandatum, sive motu proprio sive ad petitionem ipsius Conferentiae datum, id statuerit, legitime et per duas saltem ex tribus partibus suffragiorum Praesulum voto deliberativo frumentum, prolata sint.

§ 2. Decreta, de quibus in § 1, vim obligandi non obtinent, nisi, ab Apostolica Sede recognita, legitime promulgata fuerint; modum promulgationis et tempus a quo decreta vim suam exserunt ab ipsa Episcoporum Conferentia determinantur.

§ 3. In casibus in quibus nec ius commune nec peculiare Apostolicae Sedis mandatum potestatem de qua in § 1 Episcoporum Conferentiae concesserit, singulis Episcopis dioecesanis, pro sua quisque dioecesi, competit decisio, nec nomine omnium Episcoporum, Conferentia eiusve Praeses agere valent nisi omnes et singuli Episcopi consensum dederint.

Can. 67

Absoluto conventu plenario Episcoporum Conferentiae, libelli actorum a Praeside ad Apostolicam Sedem transmittantur, tum ut in eiusdem notitiā acta perforantur tum ut decreta, si quae sint, ab eadem recognosci valeant.

Can. 68

Decreta Episcoporum Conferentiae legitime edicta et promulgata obligant in suo cuiusque territorio universo; ab iis dispensare possunt locorum Ordinarii, iusta de causa et in casibus particularibus tantum.

Can. 69

In singulis Episcoporum Conferentiis Consilium Episcoporum permanens constituatur, cuius est curare ut res in plenario conventu Conferentiae agendae praeparentur, et ut decreta in conventu plenario statuta debite executioni mandentur; eiusdem etiam est alia perficere, quae ipsi ad normam statutorum committuntur.

Can. 70

In singulis Episcoporum Conferentiis constituatur Secretaria Generalis, cuius est:

1) relationem componere omnium actorum et decretorum conventus plenarii Conferentiae necnon actorum Consilii Episcoporum permanentis, et eandem cum omnibus Conferentiae membris communicare; alia etiam acta conscribere, quae ipsi a Conferentiae praeside aut a Consilio permanenti componenda committuntur;

2) communicare cum Episcoporum Conferentiis finitimarum regionum acta et documenta quae a Conferentia in plenario conventu aut a Consilio Episcoporum permanente ipsis transmittenda statuuntur.

Can. 71

§ 1. Foveantur relationes inter Conferentias episcopales diversarum, praesertim finitimarum, regionum ad maius bonum promovendum ac tuendum.

§ 2. Quoties vero actiones aut rationes a Conferentiis ineuntur forum internationalem praeseferentes, Apostolica Sedes moneatur oportet.

VI. DE EPISCOPIS IN GENERE

Can. 72

§ 1. Episcopi, qui ex divina institutione in Apostolorum locum succedunt, per Spiritum Sanctum qui datus est eis, in Ecclesia Pastores constituantur ut sint et ipsi doctrinae magistri, sacri cultus sacerdotes et gubernationis ministri.

§ 2. Episcopi ipsa consecratione episcopali recipiunt cum munere sanctificandi, munera quoque docendi et regendi, quae tamen natura sua nonnisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exercere possunt.

Can. 73

§ 1. Hoc suum episcopale munus Episcopi, sollicitudinis omnium Ecclesiarum participes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis exercent, ad magisterium et regimen pastorale quod attinet, omnes uniti in Collegio seu corpore, quoad universam Ecclesiam.

§ 2. Illud exercent singuli quoad assignatas sibi dominici gregis partes, unusquisque Ecclesiae particularis sibi commissae curam gerens, aut quandoque aliqui coniuctim necessitatibus quibusdam diversarum Ecclesiarum communibus providentes, ad normam iuris.

Can. 74

Episcopi sunt aut *dioecesani*, quibus scilicet alicuius dioecesis cura commissa est, aut *titulares*, quibus nempe dioecesis non est concredita, sed qui officium coadiutoris vel auxiliaris in certa dioecesi explent aut alia munia in bonum sive alicuius portionis Populi Dei sive diversarum Ecclesiarum particularium sive etiam universae Ecclesiae adimplent.

Can. 75

§ 1. Episcopos libere nominat Summus Pontifex, aut legitime electos confirmat.

§ 2. De viris ecclesiasticis ad Episcopatus officium in proprio territorio aptioribus, communi consilio et secreto, quotannis agant singulae Episcoporum Conferentiae regionum ecclesiasticarum, elenco quidem nominum ab Episcopis dioecesanis singularum provinciarum ecclesiasticarum regionis proposito, itemque Episcoporum Conferentiae provinciarum ecclesiasticarum quae alicui regioni non sunt adscriptae, atque nomina virorum delectorum Apostolicae Sedi transmittant; ubi adiuncta id suadeant, de licentia Sanctae Sedis eundem elenchum constituant Episcopi dioecesani provinciae ecclesiasticae.

§ 3. Nisi aliter pro certis regionibus legitime provisum fuerit, quoties nominandus est Episcopus dioecesanus aut Episcopus coadjutor, Episcopi dioecesani provinciae ecclesiasticae in qua sita est dioecesis de qua agitur elenchum componant trium saltem virorum ecclesiasticorum qui ad hoc officium episcopale magis idonei videantur, illumque Apostolicae Sedi transmittant; quem elenchum ut componant, Episcopi dioecesani provinciae, si id expedire iudicent, de necessitatibus dioecesis deque dotibus specialibus personae ad officium episcopale in ea dioecesi implendum requisitis certorum presbyterorum, et laicorum sapientia praestantium, secreto sententiam exquirere possunt.

§ 4. Nisi aliter legitime provisum fuerit, Episcopus dioecesanus qui auxiliarem suaे dioecesi dandum aestimet, elenchum proponat trium saltem presbyterorum ad hoc officium aptiorum; quem elenchum, si tantummodo nomina contineat virorum ab Episcoporum Conferentia ad nor-

mam § 2 probata, ad Apostolicam Sedem transmittat; si alia nomina complectatur, eundem Sedi Apostolicae transmittat addita provinciae ecclesiasticae Episcoporum diocesanorum sententia.

§ 5. Nulla in posterum iura et privilegia electionis, nominationis, praesentationis vel designationis Episcoporum civilibus auctoritatibus conceduntur.

Can. 76

§ 1. Episcopus officium sibi commissum assumit missione canonica, qua quidem sacra quam episcopali consecratione recepit potestas ad officium sibi concreditum implendum fit expedita.

§ 2. Antequam canonicam possessionem sui officii capiat, promotus fidei professionem emittat de qua in cann. 1406-1408, atque iusiurandum fidelitatis erga Apostolicam Sedem edat, secundum formulam ab eadem Apostolica Sede probatam.

Can. 77.

§ 1. Ut quis idoneus ad officium Episcopi habeatur, requiritur ut sit:

- 1) bona exsistimatione gaudens;
- 2) annos natus saltem triginta quinque;
- 3) a quinquennio saltem in presbyteratus ordine constitutus;

4) firma fide, bonis moribus, pietate, animarum zelo, sapientia, prudentia et iis quoque quas homines magni faciunt virtutibus humanis excellens, ceterisque dotibus praeditus, quae ipsum aptum efficiunt ad officium de quo agitur explendum;

5) laurea doctoris vel saltem licentia in Sacra Scriptura, Sacra Theologia aut Iure Canonico potitus in Instituto Studiorum a Sede Apostolica probato, vel saltem in iisdem disciplinis vere peritus.

§ 2. Iudicium definitivum de promovendi idoneitate ad Apostolicam Sedem pertinet.

Can. 78

Nisi legitimo detineatur impedimento, quicumque ad Episcopatum promotus debet intra tre menses ab acceptis apostolicis litteris consecrationem episcopalem recipere, et quidem antequam officii sui possessionem capiat.

Can. 79

A recepta consecratione episcopali, si quidem in communione hierarchica sunt cum Collegii Capite et membris, Episcopi omnes, sive dioecesani sive titulares, facultatibus gaudent de quibus in can. 239, § 1, nn. 4, 5, 6, 7-12, itemque facultatibus:

- 1) Verbum Dei ubique terrarum praedicandi, nisi loci Ordinarius expresse renuerit;
- 2) confessiones fidelium ubique terrarum audiendi, nisi loci Ordinarius expresse renuerit;
- 3) Sanctissimam Eucharistiam in suo oratorio asservandi;
- 4) deferendi insignia episcopalia.

VII. DE EPISCOPIS DIOECESANIS*Can. 80*

Episcopus dioecesanus, cui nempe alicuius Ecclesiae particularis cura commissa est, in communione hierarchica cum Capite et membris Collegii Episcoporum, tanquam proprius, ordinarius et immediatus eius pastor, populum sibi concreditum in nomine Domini pascit, munus docendi, sanctificandi et regendi, in eum exercens, ad normam iuris.

Can. 81

§ 1. Episcopus promotus in exercitio officii sibi commissi, neque per se neque per alios, nec ullo titulo, sese ingerere potest, nisi prius dioecesis canonicam possessionem cooperit; qui vero ante suam ad officium Episcopi dioecesani promotionem, in eadem dioecesi administrator dioecesanus, officialis, oeconomus fuerit renuntiatus, haec officia retinet et exercere potest; item, nisi aliud a competenti auctoritate statutum fuerit, qui ante promotionem suam episcopus auxiliaris in eadem dioecesi fuerit, potestates et facultates, quibus ubi vicarius generalis aut episcopal, instructus fuit ad normam can. ..., retinet et exercere potest.

§ 2. Nisi legitimo detineatur impedimento, promotus ad officium Episcopi dioecesani debet canonicam suaे dioecesis possessionem capere, si non iam sit consecratus Episcopus intra quattuor menses a receptis apostolicis litteris, si iam sit consecratus intra duos menses ab eisdem receptis.

§ 3. Canonicam dioecesis possessionem capit Episcopus, simul ac in ipsa dioecesi, per se vel per procuratorem, apostolicas litteras Collegio

Consultorum aut, ubi Capitulo cathedrali competit ius eligendi aut praesentandi Episcopum, Collegio Consultorum una cum Capitulo cathedrali in unum collegium coadunatis ostenderit, praesente cancellario Curiae, qui rem in acta referat, aut, in dioecesis noviter erectis, simul ac clero populoque in ecclesia cathedrali praesenti earundem litterarum communicacionem procuraverit, presbytero inter praesentes seniore acta referente.

Can. 82

Episcopo dioecesano in dioecesi sibi commissa per se omnis competit potestas ordinaria, propria et immediata, quae ad exercitium eius munera pastoralis requiritur, iis exceptis in causis quae ipso iure aut particulari Summi Pontificis decreto supremae aut alii auctoritati ecclesiasticae reservantur.

Can. 83

§ 1. In exercendo suo munere pastoris, Episcopus dioecesanus sollicitum se praebeat erga omnes christifideles qui suae curae committuntur, cuiusvis sint aetatis, conditionis vel nationis, tum in territorio habitantes tum in eodem ad tempus versantes, animum intendens apostolicum ad eos qui ob vitae suae conditionem ordinaria cura pastorali non satis frui valent necnon eos qui a religionis praxi defecerunt.

§ 2. Erga fratres seiunctos in dioecesi versantes cum humanitate et caritate se gerat, oecumenismum quoque, ut ab Ecclesia intelligitur, prout adiuncta id suadeant, fovens.

§ 3. Commendatos sibi in Domino habeat non baptizatos, ut et ipsis caritas eluceat Christi, cuius coram omnibus testis esse debet Episcopus.

Can. 84

Peculiaris sollicitudine prosequatur presbyteros suos, ad quos audiendos semper se paratum ostendat, eorum iura tutetur et curet ut ipsi obligaciones suo statui proprias rite adimpleant atque ut ipsis praesto sint quibus ad vitam spiritualem et intellectualem fovendam egent media et institutiones; item ut, attentis commendationibus Episcoporum Conferentiae regionis, eorundem honestae sustentationi atque adsistentiae sociali prospiciatur.

Can. 85

Vocationes sacerdotaes et religiosas quam maxime foveat, speciali cura vocationum missionalium adhibita.

Can. 86

Laicorum dignitatem atque propriam quam in missione Ecclesiae habent partem agnoscat et promoveat, eos de propriis obligationibus monens atque iura quae ipsis in Ecclesia competit tuens.

Can. 87

§ 1. Episcopus dioecesanus, quippe qui fidelium suae curae commissorum authenticus sit fidei doctor et magister, ipsis veritates fidei credendas et moribus applicandas proponere et illustrare tenetur, per se ipse frequenter praedicans, utcumque doctrinam aliis quae praesto sunt mediis et instrumentis promovens; curet etiam ut praescripta canonum de ministerio verbi, de homilia praesertim et catechetica iuvenum institutione sedulo serventur, ita ut universa doctrina christiana omnibus tradatur.

§ 2. Cum omnium Ecclesiarum una cum ceteris Episcopis sit sponsor, adiutricem operam praestare tenetur ut verbum Dei omnibus gentibus nuntietur.

§ 3. Integritatem et unitatem fidei credendae aptioribus mediis firmiter tueatur, iustum libertatem tamen in veritatibus ulterius perscrutandis agnoscens, nec quaestiones de quibus periti legitime inter se dissentient dirimens.

Can. 88

Episcopus dioecesanus omni ope promovere studeat sanctitatem christifidelium, secundum uniuscuiusque propriam vocationem atque, cum sit praecipuus mysteriorum Dei dispensator, iugiter admittatur ut christifideles suae curae commissi Sacramentorum receptione in gratia crescant utque praesertim paschale mysterium penitus cognoscant et vivant.

Can. 89

§ 1. Episcopus dioecesanus, post captam dioecesis possessionem, debet singulis diebus dominicis aliisque diebus festis in sua regione de preecepto, Missam pro populo sibi commisso applicare.

§ 2. Episcopus Missam pro populo diebus de quibus in § 1 per se ipse celebrare et applicare debet; si vero ab hac celebratione legitime impeditur, iisdem diebus per alium, vel aliis diebus per se ipse applicet.

§ 3. Episcopus cui praeter propriam dioecesim aliae, titulo etiam administrationis, sunt commissae, obligationi satisfacit unam Missam pro universo populo sibi commisso applicando.

§ 4. Episcopus qui obligationi de qua in §§ 1-3 non satisfecerit, quamprimum pro populo tot Missas applicet quot omisit.

Can. 90

§ 1. Episcopus dioecesanus invigilare debet ut vita liturgica in Ecclesia sibi commissa quam maxime foveatur, atque ordinetur secundum praescripta Apostolicae Sedis atque Episcoporum Conferentiae regionis.

§ 2. Frequenter praesit in ecclesia cathedrali aliave ecclesia sua dioecesis cultui liturgico, praecipue Eucharistico, in festis praesertim de paecepto aliisque sollemnitatibus in quibus partem habet notabilis populi pars.

Can. 91

Episcopus dioecesanus in universa sua dioecesi, ne exemptis quidem locis exceptis, pontificalia exercere potest; non vero extra propriam dioecesim sine expresso vel saltem rationabiliter praesumpto Ordinarii loci consensu.

Can. 92

§ 1. Episcopo dioecesano officium est et ius regendi Ecclesiam particularem sibi commissam tum in spiritualibus tum in temporalibus, ad normam iuris.

§ 2. Ipsi omnis competit quae ad regimen dioecesis exercendum requiritur potestas, tum legislativa, tum exsecutiva et iudicialis, iis exceptis in causis quae ad normam iuris auctoritati Ecclesiae supremae aliusve auctoritati reservantur.

§ 3. Potestatem legislativam exercet ipse Episcopus sive in Synodo dioecesana sive extra eandem; potestatem exsecutivam exercet sive per se sive per vicarios generales aut episcopales, ad normam iuris; potestatem iudicalem sive per se sive per officialem et iudices ad normam iuris constitutos.

Can. 93

§ 1. Ecclesiae universae unitatem cum tueri debeat, Episcopus disciplinam cunctae Ecclesiae communem promovere et ideo observantiam omnium legum ecclesiasticarum urgere tenetur.

§ 2. Advigilet ne abusus in ecclesiasticam disciplinam irrepant, praesertim circa ministerium verbi, administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum.

Can. 94

§ 1. Episcopus dioecesanus in disciplinaribus legibus tam universalibus quam particularibus a supra Ecclesiae auctoritate pro suo territorio latis, quae bonum spirituale fidelium directe intendunt, tum praceptivis et prohibitivis, tum irritantibus et inhabilitantibus, dispensare valet, in casibus particularibus, fideles in quos ad normam can. (de dispensationibus) auctoritatem exercet, quoties id ad eorundem bonum spirituale conferre iudicet, firmis praescriptis canonum (de dispensationibus) et salvo praescripto § 2.

§ 2. Dispensare nequit in hisce legibus in quibus iuris praescripto vel decreto particulari dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctorati specialiter reservatur.

Can. 95

In omnibus negotiis iuridicis dioecesis Episcopus eiusdem personam gerit.

Can. 96

§ 1. Episcopus dioecesanus, attentis normis ab Apostolica Sede et ab Episcoporum Conferentia statutis, in dioecesi erigat Consilium presbyterale et, quantum adjuncta id sinant, etiam Consilium pastorale, iuxta normas canonum...

§ 2. Episcopi est curare ut actiones Consilii presbyteralis, Consilii pastoralis atque aliorum quae legitime in dioecesi constituantur consiliorum rite coordinentur.

Can. 97

§ 1. Varias apostolatus rationes in dioecesi foveat Episcopus, atque cureret ut, servatis quidem personarum physicarum et iuridicarum iuribus propriis, in universa dioecesi, vel in eiusdem particularibus districtibus, omnia apostolatus opera sub suo moderamine coordinentur.

§ 2. Urgeat officium quo tenentur fideles ad apostolatum pro sua cuiusque condicione et aptitudine exercendum, atque ipsis commendet ut varia opera laicorum apostolatus, secundum necessitates loci et temporis, participant et iuvent.

Can. 98

Consociationes fidelium quae finem spiritualem directe aut indirecte persequuntur promoveat, eas, ubi id expediat, erigendo, atque quas fideles

libera inter se conventione inita legitime condunt et moderantur fovendo et sustinendo.

Can. 99.

Curet etiam ut omnia incepta atque instituta catechetica, missionalia, caritativa, socialia, familiaria, scholastica atque quaelibet alia finem pastoralis consequentia, servata quidem uniuscuiusque propria indole, ad concordem redigantur actionem.

Can. 100

§ 1. Episcopus dioecesanus, etiamsi coadiutorem aut auxiliarem habeat, tenetur lege personalis in dioecesi residentiae.

§ 2. Praeterquam causa visitationis Sacrorum Liminum, vel Conciliorum, Episcoporum Synodi, Episcoporum Conferentiae, quibus interesse debet, aliasve officii sibi legitime commissi, a dioecesi aequa de causa abesse potest non ultra duos intra annum menses, sive continuos sive intermissiones dummodo cautum sit ne ex eius absentia dioecesis quidquam detrimenti capiat; absentiam coniungere non potest sive cum absentia ratione suae promotionis, vel visitationis Sacrorum Liminum, vel adsistentiae Concilio, Synodo aut Conferentiae, sive cum absentia vacationis causa anni subscquentis.

§ 3. A dioecesi ne absit diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini et Hebdomadae Sanctae, Pentecostes et Corporis Christi, nisi ex gravi urgente causa.

§ 4. Si ultra sex menses e dioecesi illegitime abfuerit, Episcopum Metropolita, ad normam can. 274, n. 4, Metropolitam antiquior Suffraganeus Sedi Apostolicae denuntiet.

Can. 101

§ 1. Ad sanam et orthodoxam doctrinam servandam, bonos mores tuendos et pravos corrigendos, caritatem, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam, apostolatum fovendum ceteraque pro ratione adiunctorum ab bonum religionis constituenda, tenetur Episcopus obligatione dioecesis vel ex toto vel ex parte quotannis visitandae, ita ut singulis saltem quinquenniis universam dioecesim, vel ipse per se, vel, si legitime fuerit impeditus, per Episcopum coadiutorem, aut per auxiliarem, aut per Vicarium generalem vel episcopalem, aut per alium presbyterum lustret.

§ 2. Fas est Episcopo sibi eligere quos maluerit clericos in visitatione comites atque adiutores, reprobato quocumque contrario privilegio vel consuetudine.

§ 3. Si obligationi de qua in § 1 Episcopus graviter defuerit, servetur praescriptum can. 274, nn. 4, 5.

Can. 102

§ 1. Ordinariae episcopali visitationi obnoxiae sunt personae, instituta catholica, res et loca pia, quae intra dioecesis ambitum continentur, nisi probari possit specialem ipsis a visitatione exemptionem ab Apostolica Sede fuisse concessam.

§ 2. Sodales Institutorum perfectionis iuris pontificii eorumque dominus Episcopus visitare potest in casibus tantum iure expressis.

Can. 103

Visitator, in iis quae obiectum et finem visitationis respiciunt, paterna forma procedere debet, et ab eius praexceptis ac decretis datur recursus in devolutivo tantum; in aliis vero causis, etiam tempore visitationis, Episcopus ad normam iuris procedat necesse est.

Can. 104

Studeat Episcopus debita cum diligentia pastoralem visitationem absolvare; caveat ne superfluis sumptibus cuiquam gravis onerosusve sit, neve ratione visitationis ipse aut quisquam suorum pro se suisve dona quodvis genus petat aut accipiat, reprobata quavis contraria consuetudine.

Can. 105

§ 1. Omnis Episcopus dioecesanus tenetur singulis quinquenniis relationem Summo Pontifici exhibere super statu dioecesis sibi commissae, secundum formam ab Apostolica Sede definitam.

§ 2. Quinquennia sunt fixa, atque pro Episcopis singularum regionum ecclesiasticarum ab Apostolica Sede determinata.

§ 3. Si annus pro exhibenda relatione determinatus ex toto vel ex parte inciderit in primum biennium ab inito dioecesis regimine, Episcopus pro ea vice a conficienda et exhibenda relatione abstinere potest.

Can. 106

§ 1. Omnis Episcopus dioecesanus, eo anno quo relationem Summo Pontifici exhibere tenetur, nisi aliter ab Apostolica Sede decisum fuerit, ad Urbem, Beatorum Apostolorum Petri et Pauli sepulchra veneraturus, accedit et Romano Pontifici se sistat.

§ 2. Episcopus praedictae obligationi per se ipse satisfaciat, nisi legitime sit impeditus; quo in casu eidem statuto tempore satisfaciat per coadiutorem, si quem habeat, vel auxiliarem, aut per idoneum sacerdotem sui presbyterii, qui in sua dioecesi resideat.

Can. 107

§ 1. Episcopi dioecesani aliisque ipsis iure aequiparati, qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverint debent renuntiationem ab officio exhibere Summo Pontifici, qui, omnibus singulorum casuum inspectis adjunctis, providebit.

§ 2. Enixe rogantur Episcopi dioecesani, qui ob infirmam valetudinem aliamve gravem causam officio suo adimplendo minus apti evaserint, ut vel sua ipsi sponte vel a competenti Auctoritate invitati, renuntiationem ab officio exhibeant.

Can. 108

§ 1. Episcopus, cuius renuntiatio ab officio acceptata fuerit, titulum emeriti suaे dioecesis retinet, atque habitationis sedem aliquam, si id exoptet, in ipsa dioecesi servare potest, nisi certis in casibus ob specialia adiuncta Apostolica Sede aliter provideatur.

§ 2. Episcoporum Conferentia regionis curare debet ut congruae et dignae Episcopi renuntiantis sustentationi provideatur, attenta quidem primaria obligatione qua tenetur ipsa dioecesis cui inservivit.